

la Península, i amb altres accs. al sard i a les gallo-romàniques: oc. ant. *mortalha* «épidémie, mortalité, massacre», en la primera d'aquestes accs.: «ostau e borda --- per se retirar en temps de nesseccitat, de *mortalha* o autrement», a. 1475 (*Cart. d'Ossau*, 175); alt-arag. *mortalla* 'persona disfressada d'aparegut' (Ansó), *mortallón* 'albat' (Echo), BDC xxiv, 175b; *mortualles*; *mortallar* o *emmortallar* [DTo. 1647; preferit Belv. i Lab.], però potser el més comú ha estat sempre *amortallar*, car almenys és el que veiem en el cançoner popular: «quan en el quarto vaig ser, ya la veig *amortallada*», «quant és a la mitja nit - Magdalena ya fina-ve; / los àngels li feyen llum - la Verge l'amortallave» (recoll. Agramunt), MilàF (*Romlo.*, 337.18; 12.41, amb algunes diferències en la versió C, del Penedès i de l'ed. 1853). *Amortallador*, *amortallament*; *desamortallar* (Lab. 1840).

Mortei, *morteïna*, adj., aplicat a la carn de la bèstia morta per accident o malaltia, o per obra d'una altra, del ll. *MORTICINUS*, -A, id., que ha donat també el cast. *mortecino* id. i 'somort': «en les taules --- que són del altre lats --- se deven vendre --- de les oveyles, e de truja que no sia sanada, e tota altra carn lobada o *morteïna*, *CostTort.* (Ol., p. 406); «que negun carnicer no gos vendre carn *morteïna* a bona taula», Valls, a. 1319 (en còpia S. xvi, mal copiat *morreyna*, *BABL* xii, 289); més tard contret en *mortina*: d'un altre reglament tortosí, de 1597: «que no puguen vendre carns salades de truges parides ni verros, *mortines* ni meselles, sots pena de dues lliures per quiscun bacó» (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 108); igual en el Maestr.: «carn *mortina*: la d'animals morts i abandonats», Gai-Girona (*Vocab.*, s. v. *carn*); «de la carn *mortina* l'aulor aus carniceres atrau ---», id. (*Seidia*, 53); o amb assimilació vocàlica (cf. *esmortuir*): *pellis* --- *mortubines*, Montblanc, 1647 (*AlcM*).

Això mateix es deia antigament *carn de moria* en el Ross.: «Sia feta una taula a mahel, en la qual se aça a vendre *carn de moria* --- o camatrencada, mas que no-s pusca vendre més de preu ---» reglament del mercat de Perpinyà a. 1318; «no gaus --- vendre --- *neguna carn de moria* ni nafrada ni enbaussada», a. 1322 (*RLR* xxxii, 147, 421). Com que morfològicament és difícil de concebre una derivació així sobre el radical de l'infinitiu de *morir*, i és colpidora la *de*, i la semblança de forma, i identitat de sentit, amb *MORTICINA* i *morteïna*, hi hauria raó per preguntar-nos si es pot tractar d'una forma **MORICIDA* (per encreuament amb *HOMICIDA*), d'on **carnemorei(d)a* > *car-de-moria* (dissim. de nasals); la *-d-* potser ajudada per la influència de la família romano-germànica del fr. ant. *mordrir* «meurtrir»; Bloch, *REW*, 5753; la qual no restà enterament estranya al domini català: «ne-n sia tengut per *murtrer* ne per *humihèr*», a. 1408, o sigui 'matador ni homicida', *Priv.* de la V. d'Àneu, f° 8v° (*RFE* iv, 47).

Del genitiu plural ll. *MORTUORUM* 'dels morts', deformat en part per influència del sufix *-orius* (no existeix un adjectiu ll. **mortuorius* que imaginem alguns) vénen una sèrie de formes hispàniques (o del llatí macarrònic d'Espanya), que aplego en el *DECH* (rv, 60

149b41-60), 1209-1500, i en fonts catalanes: «lectum cum plumaza et flazata et lençols et vànuia et feltre de Yspania, et unum *mortarium*» 'sudari, mortalla', doc. del Cartoral de Gardeny de 1179 (MiretS, *Més antic text lit. cat.*, 21), car recordem que en el cat. occidental extrem *-ORIUM* i *-ARIUM* es confonen fonèticament (*BDC* xxiii, 251, § 13); el mateix (o 'ofici de difunts?') en «tots los frares qui-s morran se deja guanyar lo *mortuòrum* e la provisió a cascun d'ells», a. 1319 (MiretS, *TemplH*, 394); *mortòrum* Manacor 'roba d'un difunt'; *mortuori* 'ofici de morts' (1575, *DAG.*); *mortuòri(a)* 'òbit, fe de defunció' a Gósol (*DAG.*); Belv. i Lab. encara només registren *mortuori* m. «enterro»; l'adjectiu *mortuori*, desviació recent, no es troba fins a Verdager (*Ail.* de 1878, 40a, «roncs himnes *mortuoris* murmura al lluny l'onada»); Noller («la cambra *mortuòria*», *Pap.*, 168).

Amortar 'esmortuir', 'calmar': «apagar-li-ha la fam a aquest hom? --- tenir davant la vianda e no poder menjar, la fam encén, que no la *amorte*», StVicentF (*Serm.* i, 276.31); 'apagar, extingir un foc o flama': «dix lo savi --- Mon fill, digues que ment cell que diu que mal ab mal s'*amorta*; e si ho vols provar, que faça 2 focs, vejes si *amorta* lo hu al altre, axí com fa l'aygua lo foc», Jafuda (*Prov.*, 89); així també en StVicentF (i, 71.26, veg. *LLANTERNA*). Aquest és el sign. de l'aran. *amortà*, oc. ant. *amortar* «êteindre, étouffer», freqüent en trobadors clàssics (Rayn. iv, 269-70), i avui del finès, si bé en el rodanès i molts altres parlars oc. mod. predominen els paral·lels *amourtí*, *amou(r)sà*, *-ou(r)sí* (*TdF*).

En el cat. del Nord del domini, *amortar* 'apagar' ha tingut bastant d'extensió, i pertanyia al ross. ant. de les *VidesR*, on hi ha, almenys, *amortament* 'apagament': «de l'amortament del segon foc», 170v2 (trad. *extinctione*, 499.11); també a Ribag. i Pall., on està en reculada: Benasc «*amorta* la llum: apaga la luz» (*Ferraz*, 21) (a Echo l'homòleg *amatar*, *BDC* xxiv, 161); a Farrera i Vall Ferrera avui diuen més *apagar*, si bé a tots els pobles reconegueren que abans es deia més *amortá* (tr., Tor, Farrera, s a 'mortát Àreu), i també *lo foc s'ha mort* Farrera o està *mort* Àreu; i a Tavascan només admetien s a *mórt* o s a *zmórt* com a usuals (1932-4). Altrament *morir-se* (una candela etc.) és bastant general en cat. central i NE.: «ens havien posat un ble molt escarrancit, i el llum anava apagant-se poc a poc, fins que, tot fent un estornut, se'ns va *morir*», Coromines (*Presons Im.*, 91). *Amortar-se* també 'quedar abandonat, desaparèixer una habitança o població': «com molts alberchs se *amortavan* en la dita val e tornavan ares», 1408, *Priv. d'Àneu* (*RFE* iv, 47), i a l'Alt Aragó «se *amortó* aquel pueblo» (Ginuábel, 1966).

Amortitzar, ja devia estar en ús en el S. xiv, car llavors hi ha *amortització*: «Ramon Pere, comissari de les *amortitzacions*», a. 1368 (*InvLC*); i cf. la grafia *amortitzar* reconeguda per Lab. 1840 (per bé que quasi sempre posa els mots d'aquest sufix en la forma tardana *-isar*); *amortitzable*; *desamortitzar*, *-ització*, *-itzador*, *-itzable*.